

Till berörd remissinstans

**ANGÅENDE REMISSEN OM
DEPARTEMENTSPROMEMORIAN BORTOM
FAGERT TAL - OM BRISTANDE
TILLGÄNGLIGHET SOM DISKRIMINERING (DS
2010:20)**

Detta gäller remissvar på ”Departementspromemorian Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20)”
Dnr: 001-1555/2010

Remisstiden sträcker sig till den 1 oktober 2010, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på RVII är Carolina Bringborn, tfn 08-508 29 324.

Remissvar skickas till:

- RVII i **digital form (word/excel)**. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: RVII-remissvar@stadshuset.stockholm.se
(GroupWise) eller
RVII-remissvar@stadshuset.stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

RVII

Remitteringsmapp

Ärende: Departementspromemorian Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20)

Inkom till KF/KS kansli den

Behandling i övrigt:

För yttrande senast:

Stadsdelsnämnderna

Bromma
Hägersten-Liljeholmen
Kungsholmen

Facknämnderna

Socialtjänst- och
arbetsmarknadsnämnden
KS Handikappråd
Utbildningsnämnden
Exploateringsnämnden
Fastighetsnämnden
Stadsbyggnadsnämnden
Trafik- och renhållningsnämnden
Äldrenämnden

Övriga

SLK

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2010-06-11

Dnr 2010/1008/DISK

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Enheten för diskrimineringsfrågor

Anna Schölin

Telefon: 08-405 14 14

E-post: anna.scholin@integration.ministry.se

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2010 -06- 18
Dnr:	201-1008/2010
Till:	R. UH

Departementspromemorian Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20)

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän
2. Riksrevisionen
3. Svea Hovrätt
4. Stockholms tingsrätt
5. Göteborgs tingsrätt
6. Justitiekanslern
7. Domstolsverket
8. Åklagarmyndigheten
9. Rikspolisstyrelsen
10. Kriminalvården
11. Valmyndigheten
12. Försvarsmakten
13. Totalförsvarets pliktverk
14. Försäkringskassan
15. Socialstyrelsen
16. Statens folkhälsoinstitut
17. Hjälpmedelsinstitutet
18. Myndigheten för handikappolitisk samordning – Handisam
19. Barnombudsmannen
20. Arbetsgivarverket
21. Statens Fastighetsverk
22. Statskontoret
23. Länsstyrelsen i Östergötlands län
24. Länsstyrelsen i Dalarnas län
25. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
26. Statens skolverk
27. Statens skolinspektion
28. Barn- och elevombudet vid Statens skolinspektion

29. Specialpedagogiska skolmyndigheten
30. Skolväsendets överklagandenämnd
31. Folkbildningsrådet
32. Högskoleverket
33. Verket för högskoleservice
34. Överklagandenämnden för högskolan
35. Centrala studiestödsnämnden
36. Myndigheten för yrkeshögskolan
37. Stockholms universitet
38. Karolinska institutet
39. Försvarshögskolan
40. Konstfack
41. Högskolan Dalarna
42. Örebro universitet
43. Lunds universitet
44. Umeå universitet
45. Sveriges lantbruksuniversitet
46. Boverket
47. Post- och Telestyrelsen
48. Trafikverket
49. Statens järnvägar
50. Sjöfartsverket
51. Luftfartsverket
52. Transportstyrelsen
53. Regelrådet
54. Diskrimineringsombudsmannen
55. Ungdomsstyrelsen
56. Nämnden mot diskriminering
57. Konsumentverket
58. Statens kulturråd
59. Riksantikvarieämbetet
60. Talboks- och punktskriftsbiblioteket
61. Arbetsförmedlingen
62. Arbetsmiljöverket
63. Arbetsdomstolen
64. Botkyrka kommun
65. Stockholms kommun
66. Södertälje kommun
67. Uppsala kommun
68. Norrköpings kommun
69. Hultsfreds kommun
70. Vimmerby kommun
71. Borgholms kommun
72. Gotlands kommun
73. Helsingborgs kommun
74. Malmö kommun
75. Ystad kommun

76. Göteborgs kommun
77. Tjörns kommun
78. Örebro kommun
79. Borlänge kommun
80. Gävle kommun
81. Sundsvalls kommun
82. Östersunds kommun
83. Umeå kommun
84. Haparanda kommun
85. Kiruna kommun
86. Luleå kommun
87. Stockholms läns landsting
88. Skåne läns landsting
89. Jämtlands läns landsting
90. Västerbottens läns landsting
91. Norrbottens läns landsting
92. Svenska kyrkan
93. Rädda Barnen
94. Handikappförbunden
95. DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder
96. Sveriges Kommuner och Landsting
97. Sveriges Advokatsamfund
98. Svensk Handel
99. Svenskt Näringsliv
100. Företagarna
101. Tjänstemännens Centralorganisation
102. Sveriges Akademikers Centralorganisation
103. Landsorganisationen i Sverige
104. Afasiförbundet
105. Arbetsgivarorganisationen för kommunnära företag
106. Astma- och allergiförbundet
107. Branschföreningen tågoperatörerna
108. Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation
109. ByggKlokt
110. Civilpliktsrådet
111. Dyslexiförbundet
112. Elevkårernas centralorganisation
113. Elevorganisationen i Sverige
114. Elöverkänsligas Riksförbund
115. Fastighetsägarna Sverige
116. Forum – Kvinnor och Funktionshinder
117. Friskolornas Riksförbund
118. Förbundet rörelsehindrade
119. Förbundet Sveriges Dövblinda
120. Föreningen Svenskt Flyg

121. Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna
122. Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft
123. Hyresgästföreningen Riksförbundet
124. Hörselskadades riksförbund
125. ILO Kommittén
126. Jernhusen AB
127. Kooperationens förhandlingsorganisation
128. Lärarförbundet
129. Lärarnas Riksförbund
130. Marschen för tillgänglighet
131. Neurologiskt Handikappades Riksförbund
132. Näringslivets Regelnämnd
133. Parkinsonförbundet
134. Personskadeförbundet
135. Riksförbundet Autism
136. Riksförbundet för Social och Mental hälsa
137. Riksförbundet Vuxenutbildning i samverkan
138. Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur
139. STIL
140. Stroke – Riksförbundet
141. Svenska bussbranschens riksförbund
142. Svenska Celiakiförbundet
143. Svensk kollektivtrafik
144. Sveriges antidiskrimineringsbyråer
145. Sveriges redareförening
146. Sveriges redareförening för mindre fartyg (SWERF)
147. Sverigefinska Synskadadeförbundet
148. Sveriges Allmännyttiga bostadsföretag
149. Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation
150. Sveriges Dövas Riksförbund
151. Sveriges Domareförbund
152. Sveriges Elevråd
153. Sveriges Folkhögskolestuderandes Förbund
154. Sveriges färdtjänstförening
155. Sveriges förenade studentkårer
156. Sveriges hamnar
157. Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare
158. Sveriges Ledarhundförare
159. Sveriges Skolledarförbund
160. Synskadades Riksförbund
161. Tandvårdsskadeförbundet
162. Villaägarnas Riksförbund
163. Vuxendöva i Sverige
164. Värnpliktsrådet

I departementspromemorian är effekterna av förslagen inte tillräckligt belysta. Regeringen ger därför, parallellt med remitteringen av promemorian, i uppdrag till Statskontoret att genomföra en samhällsekonomisk kostnads-nyttoanalys, som bl.a. ska omfatta en bedömning av kostnader för företag och andra privata aktörer, samt att analysera effekterna på de offentliga finanserna. Remissutfallet kommer att vägas samman med resultatet av dessa analyser innan regeringen tar ställning till om och, i så fall, på vilket sätt promemorians förslag bör genomföras. Regeringen avser också att låta Statskontoret göra en analys av hur företagens regelbörda påverkas av förslaget. Även denna analys kommer att vägas in före ett slutligt ställningstagande.

Remissvaren i fyra exemplar ska ha kommit in till Integrations- och jämställdhetsdepartementet **senast den 19 november 2010**. Svaren bör lämnas både på papper och per e-post till registrator@integration.ministry.se.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i departementspromemorian. Om remissen är begränsad till en viss del av departementspromemorian, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Remissinstanserna kan utan kostnad få ytterligare högst två exemplar av departementspromemorian. Exemplaren beställs hos Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, telefax 08-598 191 91, e-post, order.fritzes@nj.se. Ange vid beställning att exemplaren är avsedda för remissändamål.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens publikation om att svara på remisser. Publikationen kan beställas från Regeringskansliet, Information Rosenbad, 103 33 Stockholm eller hämtas från nätet: www.regeringen.se

Charlotta Wickman
Departementsråd

Kopia till
Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm

Ds 2010:20

Bortom fagert tal
– om bristande tillgänglighet
som diskriminering

REGERINGSKANSLIET

Integrations-
och jämställdhetsdepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23404-4
ISSN 0284-6012

BORTOM FAGERT TAL
– OM BRISTANDE TILLGÄNGLIGHET
SOM DISKRIMINERING

DEL 1

ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

Förord

Den här promemorian har tagits fram inom Integrations- och jämställdhetsdepartementets enhet för diskrimineringsfrågor. Till min hjälp i utredningsarbetet har jag haft ämnessakkunnige nationalekonomen Göran Wikner, departementssekreteraren Anna Schölin, kanslirådet Camilla Abrahamsson, assistenten Eva Rinaldo Sjöberg samt kanslirådet Lars Lindberg vid Socialdepartementet.

För promemorians innehåll och utformning ansvarar jag dock ensam.

Stockholm i februari 2010

Hans Ytterberg

Innehåll

Förkortningar	11
Sammanfattning	19
1 Författningsförslag	23
1.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen.....	23
1.2 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	25
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.....	33
1.4 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).....	34
2 Inledning	35
2.1 Utredningsuppdraget.....	35
2.2 Hur arbetet bedrivits	36
2.3 Promemorians innehåll.....	38
3 Begrepp och definitioner	41
3.1 Diskrimineringsbegreppet.....	41
3.2 Funktionshinder och funktionsnedsättning, tillgänglighet m.m.	44
4 Bristande tillgänglighet kan utgöra diskriminering	57

4.1	Utgångspunkter.....	58
4.2	Ett diskrimineringsförbud mot bristande tillgänglighet införs	66
4.3	Skyddet för egendom och näringsfrihet	76
4.4	Vem skyddas av bestämmelsen?	83
4.5	Åtgärder för tillgänglighet.....	88
4.5.1	Skälighetsbedömningen.....	92
4.5.2	Omständigheter som särskilt ska beaktas vid skälighetsbedömningen	102
4.6	Ansvar för att tillgänglighetsskapande åtgärder vidtas	121
4.7	Förhållandet till lagstadgade krav på s.k. aktiva åtgärder.....	130
5	Tillgänglighetsbestämmelsen ska gälla inom hela diskrimineringslagens tillämpningsområde	135
5.1	Arbetslivet	135
5.1.1	Utvidgning av den skyddade personkretsen	137
5.1.2	Fortlöpande anpassningsskyldighet.....	141
5.2	Utbildning	143
5.2.1	En tillgänglighetsbestämmelse för hela utbildningsområdet.....	145
5.2.2	Utvidgning av tillgänglighetskravet till annat än lokaler	149
5.2.3	Överklagandenämnden för högskolan.....	151
5.3	Arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsföremedling utan offentligt uppdrag.....	153
5.4	Start eller bedrivande av näringsverksamhet samt yrkesbehörighet.....	157
5.5	Medlemskap i vissa organisationer	162
5.6	Varor, tjänster och bostäder m.m.....	164
5.6.1	Utformningen i sig av en vara, tjänst eller bostad, m.m.	174
5.6.2	Inget generellt undantag för privatpersoner	180

5.6.3	Inget generellt undantag för vissa kategorier av näringsidkare	182
5.6.4	Undantag för privat- och familjeliv	183
5.7	Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten m.m.	186
5.8	Socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och studiestöd	191
5.9	Värnplikt och civilplikt	194
5.10	Offentlig anställning	198
6	Ogiltighet och ersättning	203
7	Bevisfrågor	211
8	Rättegångsregler, talerätt och preskription, m.m.	219
9	Behovet av särskilda tillämpningsföreskrifter m.m.	221
10	Dialog om en politik för universell utformning	225
11	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	231
12	Konsekvens- och kostnadsanalys	233
12.1	Ansvars- och finansieringsprincipen ska gälla	233
12.2	Lagförslagets konsekvenser	236
12.2.1	Lagförslagets ekonomiska konsekvenser i sammanfattning	239
12.2.2	Konsekvenser för jämställdhet mellan kvinnor och män	250
12.2.3	Ingen inverkan på den kommunala självstyrelsen	251
12.2.4	Lagförslagets inverkan på miljön, de integrationspolitiska målen, små företags villkor i förhållande till större, m.m.	252
12.3	Tillgänglighet innebär en funktionell miljö för så många som möjligt	253
12.3.1	Otillgänglighet utestänger särskilt personer med funktionsnedsättning	256

12.3.2 Olika källmaterial ger olika resultat.....	258
12.3.3 Materialet från arbetskraftsundersökningarna (AKU)	260
12.3.4 Materialet från Statens folkhälsoinstitut (FHI)	270
12.3.5 Hjälpmedelsinstitutets uppgifter	278
12.3.6 Sammanfattande uppskattning.....	280
12.4 Samhällsekonomiska kostnader och intäkter	282
12.4.1 Alternativkostnadsbegreppet	282
12.4.2 Samhällsekonomiska och kassamässiga effekter av ökad tillgänglighet.....	290
12.5 Det svenska fastighetsbeståndet.....	302
12.5.1 Kostnadsökning för tillgänglighet vid ny- och ombyggnation	305
12.6 Ekonomiska förutsättningar för detaljhandeln, restauranger, hotell och för kulturinstitutioner	308
12.6.1 Omsättning och lönsamhet m.m.	309
12.6.2 Detaljhandeln	315
12.6.3 Restaurangbranschen	329
12.6.4 Hotellbranschen.....	335
12.6.5 Tillgänglighet inom kultursektorn.....	341
12.7 Skolväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården	352
12.7.1 Skolan.....	352
12.7.2 Vårdcentraler och socialtjänstkontor	369
12.8 Resande	379
12.8.1 Samarbetet mellan trafikansvariga myndigheter	381
12.8.2 Att resa med tåg enligt personer med funktionsnedsättning.....	384
12.8.3 Banverkets ansvar för ett tillgängligt resande	387
12.8.4 Jernhusen AB:s ansvar för ett tillgängligt resande	388
12.8.5 Att resa med buss och spårvagn enligt personer med funktionsnedsättning.....	389
12.8.6 Vägverkets ansvar för ett tillgängligt resande	392
12.8.7 Att resa med båt enligt personer med funktionsnedsättning.....	394
12.8.8 Transportstyrelsens ansvar för ett tillgängligt resande med båt.....	395
12.8.9 Att resa med flyg enligt personer med funktionsnedsättning.....	396

12.8.10	Transportstyrelsens ansvar för ett tillgängligt resande med flyg	397
12.9	Tillgänglighet till kommunikation	398
12.9.1	Post- och telestyrelsens sektorsansvar	401
12.9.2	Kostnader för särskilda kommunikationstjänster	402
13	Författningskommentar	407
13.1	Förslaget till lag om ändring i regeringsformen	407
13.2	Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	408
13.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen.....	436
13.4	Förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).....	436

Förkortningar

ABA	Architectural Barriers Act (USA)
AD	Arbetsdomstolen
ADA	Americans with Disabilities Act (USA)
ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
AFS	Arbetsmiljöverkets författningssamling
AKU	Arbetskraftsundersökning
ALM	Boverkets föreskrift och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga på allmänna platser och för andra anläggningar än byggnader
AU	Arbetsmarknadsutskottet
Barnkonventionen	FN:s internationella konvention om barnets rättigheter
BBR	Boverkets byggregler
bet.	betänkande
BFS	Boverkets författningssamling

BoU	Bostadsutskottet
BVF	förordning(1994:1215) om tekniska egenskapskrav för byggnadsverk m.m.
BVL	lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnads- verk m.m.
CEDAW-konventionen	FN:s internationella kon- vention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
DAISY	Digitalt anpassat informa- tionssystem
DAMP	deficits in attention, motor control and perception
DDA	Disability Discrimination Act (Storbritannien och Austra- lien)
dir.	regeringens direktiv
dnr	diarienummer
DO	Diskrimineringsombuds- mannen
DRC	Disability Rights Commission (Storbritannien)
Ds	departementspromemoria
EA	Equality Authority (Irland)
ECOSOC	FN:s ekonomiska och sociala råd
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EG	Europeiska gemenskapen
EG-domstolen	Europeiska gemenskapernas domstol
EG-fördraget (Romfördraget)	Fördraget om upprättandet av Europeiska Gemenskapen,

EGT	Europeiska gemenskapernas tidning
EHRC	Equality and Human Rights Commission(Storbritannien)
EIDD	Design for All Europe
ESK-kommittén	FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
ESK- konventionen	FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
EU	Europeiska unionen
EU-fördraget	Fördraget om Europeiska unionen
EU-stadgan	Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
Europadomstolen	Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna
Europakonventionen	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EUT	Europeiska unionens officiella tidning
FAR SRS	Branschorganisationen för revisorer och rådgivare
FHI	Statens folkhälsoinstitut
FN	Förenta nationerna
FN:s barnrättskommitté	FN:s kommitté för barnets rättigheter
FN:s standardregler	FN:s standardregler om full delaktighet och jämlikhet

	för personer med funktionsnedsättning
FUDA-utredningen	Utredningen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder
Försörjningslagen	lag (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster
Handisam	Myndigheten för handikapppolitisk samordning
HD	Högsta domstolen
HIN	Boverkets föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna plaster
HO	Handikappombudsmannen
HomO	Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning
HREOC	Human Rights and Equal Opportunities Commission (Australien)
HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)
HSO	Handikappförbunden
HUI	Handelns Utredningsinstitut
ICERD	FN:s internationella konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering
JämO	Jämställdhetsombudsmannen
KKVFS	Konkurrensverkets författningssamling

KOM	KOM-dokument, dokument från Europeiska gemenskapernas kommission
Kommissionen	Europeiska gemenskapernas kommission
KPL	Konjunkturstatistik, löner för privata sektorn
LASS	lag (1993:389) om assistansersättning
Lissabonfördraget	Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen
LOU	lag (2007:1091) om offentlig upphandling
LSS	lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LVM	lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
MR	mänskliga rättigheter
NCD	National Council on Disability (USA)
NHF	Norges Handikappförbund
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NOU	Norges offentlige utredninger
PBL	plan- och bygglagen (1987:10)
PRAO	praktisk arbetslivsorientering
prop.	proposition
PTS	Post- och telestyrelsen

PTSFS	Post- och telestyrelsens författningssamling
RB	rättegångsbalken
RF	regeringsformen
RFV	Riksförsäkringsverket
rskr.	riksdagsskrivelse
RWC	toaletter för rullstolsanvändare
SCB	Statistiska Centralbyrån
SFS	Svensk författningssamling
SHR	Sveriges Hotell & Restaurang Företagare
SIS	Swedish Standards Institutet
Sisus	Statens institut för särskilt utbildningsstöd
SJÖFS	Sjöfartverkets författningssamling
SKOLFS	Skolverkets författningssamling
skr.	regeringens skrivelse
SNI	svensk näringsgrens indelning
SoL	socialtjänstlagen (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SR	Sveriges Radio AB
SRS	Svenska revisorsamfundet
SS	Svensk standard för byggnadsutformning
SSR	Sveriges standardiseringsråd
SVT	Sveriges Television AB
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser

TF	tryckfrihetsförordningen
TPB	talboks- och punktskrifts biblioteket
ULF	Undersökning om levnads- förhållanden
UR	Sveriges Utbildningsradio AB
URL	lag (1960:729) om upphovs- rätt till litterära och konst- närliga verk
VVFS	Vägverkets föreskrifter och allmänna råd
WAI	Web Accessibility Initiative
W3C	World Wide Web Consor- tium
WHO	Världshälsoorganisationen

Sammanfattning

I den här promemorian föreslås att det i diskrimineringslagen (2008:567) ska införas en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Bestämmelsen omfattar situationer där någon missgynnas genom underlåtenhet att vidta skäliga åtgärder för tillgänglighet så att personer med en funktionsnedsättning kommer i en situation som är jämförbar med den för personer utan sådan funktionsnedsättning.

Diskrimineringsförbudet mot bristande tillgänglighet föreslås gälla för alla de samhällsområden där diskrimineringslagens övriga regler gäller i dag, det vill säga arbetsliv, utbildning, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet samt yrkesbehörighet, medlemskap i vissa organisationer, tillhandahållande av varor, tjänster och bostäder samt för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, hälso- och sjukvård och socialtjänst m.m., socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen, studiestöd, värn- och civilplikt samt då den som helt eller delvis omfattas av lagen (1994:260) om offentlig anställning bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan sådan hjälp, eller på annat sätt i anställningen har kontakter med allmänheten.

För arbetsgivare och för vissa utbildningsanordnare inom högskoleområdet finns redan i diskrimineringslagen i dag föreskrivet en skyldighet att vidta stöd- och anpassningsåtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska komma i en situation som är jämförbar med andras. För arbetsgivare innebär den nya bestämmelsen att den skyldigheten nu utvidgas till att gälla också i förhållande till inhyrd eller inlånad arbetskraft, PRAO-elever och praktikanter som inte enligt nuvarande regler betraktas som yrkespraktikanter. För de utbildningsanordnare som redan i dag har en anpassningsskyldighet innebär förslaget att den skyldigheten utvidgas

till att gälla för alla typer av anpassningsåtgärder och inte, som hittills, bara i fråga om lokalernas tillgänglighet och användbarhet.

Förslaget till ny diskrimineringsbestämmelse omfattar bara sådana åtgärder för tillgänglighet som är "skäliga". Direkt i författningstexten anges ett antal faktorer som särskilt ska beaktas vid prövningen av om en åtgärd är skälig eller inte. Här nämns särskilt om åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser, nyttan särskilt för personer med funktionsnedsättning av att åtgärden vidtas, en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för åtgärden, den verksamhetsansvariges möjligheter att förutse behovet av åtgärden, åtgärdens inverkan på verksamhetens innehåll, funktion eller organisation, samt åtgärdens inverkan på hälsa, säkerhet eller kulturmiljö. Förteckningen är inte uttömmande, utan även andra faktorer kan vägas in i den helhetsbedömning av skäligheten som måste göras i varje enskilt fall.

Kravet på tillgänglighetsskapande åtgärder kan inte användas för att kräva en anpassning av en vara i sig, eller av en verksamhet som är så långtgående att den inte längre är densamma. Det är tillgången till den vara som faktiskt bjuds ut eller kärnan i den tjänst eller verksamhet i övrigt som tillhandahålls, som – inom ramen för vad som är skäligt att kräva – ska vara likvärdig oavsett funktionsnedsättning.

På samma sätt som gäller för de övriga diskrimineringsförbuden i diskrimineringslagen är det den som ansvarar för verksamheten i fråga som också ansvarar för att den är tillgänglig även för personer med funktionsnedsättning. Den som bryter mot förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet kan åläggas att betala diskrimineringsersättning till den som därigenom missgynnats. Det är samma sanktion som gäller för brott mot övriga diskrimineringsförbud i diskrimineringslagen.

En nyhet enligt förslaget är att en fastighetsägare eller någon annan som har ett bestämmande inflytande över möjligheten att vidta tillgänglighetsåtgärder, i vissa fall kan åläggas att betala diskrimineringsersättningen i stället för den verksamhetsansvarige. Så kan bli fallet om fastighetsägaren eller någon annan, med stöd av sin äganderätt eller annan liknande rättighet, hindrar eller påtagligt försvårar att tillgänglighetsåtgärder kan komma till stånd.

Frågan om möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta på likvärdiga villkor i samhällslivet har varit föremål för offentliga överväganden under många årtionden. En översiktlig genomgång av de bedömningar och ställningstaganden som därvid-

lag gjorts under i vart fall de senaste 20 åren redovisas i promemorian som underlag och bakgrund till de förslag som nu läggs fram.

Inte minst den internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som nyligen antagits inom FN-systemet och som Sverige ratificerat, men även andra internationella instrument till skydd för de mänskliga rättigheterna som Sverige anslutit sig till, ligger till grund för det föreslagna nya diskrimineringsförbudet med avseende på bristande tillgänglighet. En genomgång av dessa olika regelverk, liksom av relevanta delar av gällande svensk rätt, görs också i promemorian.

I utredningsuppdraget har även ingått att göra en översyn av användningen av begreppen diskriminering, funktionshinder, funktionsnedsättning och tillgänglighet i diskrimineringslagen och andra relevanta delar av svensk rätt. En översikt av hur dessa begrepp används både i svensk och internationell rätt redovisas därför i promemorian. Här föreslås också att begreppet "*funktionshinder*" i regeringsformen, diskrimineringslagen, lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen och högskolelagen (1992:1434) ersätts med "*funktionsnedsättning*". I andra författningar föreslås att motsvarande ändring, där så är påkallat, görs i samband med att någon annan ändring ändå görs i respektive författning.

I promemorian föreslås inte någon ändring i själva diskrimineringsbegreppet, förutom det nämnda förslaget om införande av ett särskilt förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. Inte heller föreslås någon enhetlig definition av begreppen funktionshinder eller funktionsnedsättning i de olika författningar i svensk rätt där begreppen förekommer. I promemorian övervägs också om en legaldefinition av begreppet "*tillgänglighet*" bör införas, men slutsatsen är att så inte bör ske.

I promemorian förs avslutningsvis också ett resonemang om behovet av ett grundläggande perspektivskifte när det gäller framtidens funktionshinderpolitik, bort från en politik som främst tar sikte på åtgärder för just personer med funktionsnedsättning och mot ett samhälle som är planerat och utformat för att det ska fungera för så många människor som möjligt utan särskilda anpassningsåtgärder (universell utformning). Även i ett universellt utformat samhälle kommer det dock att behövas stöd och insatser för att personer med vissa funktionsnedsättningar ska kunna leva ett bra liv. I den meningen finns det även fortsättningsvis behov av en funktionshinderpolitik i en mera traditionell mening. Men det hindrar inte att de flesta människor med funktionsnedsättning, lik-

som samhället som helhet, skulle kunna ha mycket att vinna på ett perspektivskifte till en politik för universell utformning.

I promemorian föreslås därför att en dialog bör initieras om en möjlig sådan framtida politik för ett universellt utformat Sverige. En sådan dialog bör föras med ett brett deltagande av representanter för olika samhällssektorer, experter och sakkunniga inom olika verksamhetsområden, inte minst – naturligtvis – personer med funktionsnedsättning, samt med parlamentarisk representation.

Promemorian innehåller också en relativt omfattande konsekvensanalys.

De lagförslag som läggs fram i promemorian föreslås träda i kraft den 1 juli 2012, med undantag för den terminologiska ändringen i 1 kap. 2 § regeringsformen som, av konstitutionella skäl, föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.